

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

НОЖЕНКО Каріна Володимирівна

УДК 349.2

ПРИНЦИПИ ТА СУБ'ЄКТИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Спеціальність 12.00.05 – трудове право;
право соціального забезпечення

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
МЕЛЬНИЧУК Наталія Олексіївна,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, професор кафедри трудового
права та права соціального забезпечення.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
МЕЛЬНИК Костянтин Юрійович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри трудового
та господарського права;

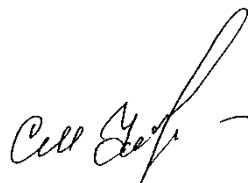
кандидат юридичних наук
ГРОБОВА Анна Анатоліївна,
Академія муніципального управління, доцент
кафедри спеціально-правових дисциплін.

Захист відбудеться «29» червня 2016 року о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.46 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, чит. зала № 12.

Автореферат розіслано «27» травня 2016 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С.М. Черноус

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Праця відіграла і продовжує відігравати важливу роль у становленні людини та суспільства в цілому. Вона розвиває волю людини, сприяє задоволенню її соціально-побутових і матеріальних потреб, а також створенню та накопиченню цінностей. Безумовно, праця в житті людини становить базис, який впливає на усі подальші життєві процеси. Виходячи з цього, особливої актуальності набувають усі питання, що мають безпосередній зв'язок із працею, зокрема забезпечення безпеки здоров'я працівників та охорона їх праці.

Беручи до уваги нинішній стан нормативно-правового регулювання охорони праці, потрібно зауважити, що в Україні створено систему законодавчих актів у сфері охорони праці. Однак до сих пір наявні недоліки та прогалини, серед яких можна назвати розпорошеність і подвійність законодавства, що потребує негайного вирішення. Таким чином, для того щоб виявити слабкі, а також зрозуміти сильні сторони сучасного стану нормативно-правового регулювання охорони праці, треба провести його ґрунтовне теоретичне дослідження, яке має значення як для доктрини трудового права, так і для практики.

У сучасних реаліях розвитку ринкової економіки все частіше зростають вимоги як до професійної підготовки працівників, так і до фахової компетенції з охорони праці. Державна політика в галузі охорони праці ґрунтується на головному принципі – пріоритетності життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності. Реалізація таких процесів здійснюється завдяки участі суб'єктів охорони праці на підприємствах, установах та організаціях, які здійснюють покладені на них функціональні обов'язки.

Зважаючи на те, що в кінці ХХ ст. більшість країн з високим розвитком промисловості розпочала звертати увагу на безпечні умови праці, зокрема охорону праці на виробництві, то, відповідно, наразі в європейських та пострадянських країнах головна увага на дане питання звертається як з боку держави, так і з боку відповідних суб'єктів. Це проявляється у встановленні великої кількості технічних стандартів та правил, що стосуються вимог до виробничих аспектів діяльності підприємств, установ чи організацій.

Слід зазначити, що питанням принципів та суб'єктів охорони праці у тій чи іншій мірі займалися такі відомі вчені як В.М. Андрійв, Н.Б. Болотіна, С.Я. Вавженчук, В.С. Венедіктов, С.В. Венедіктов, С.В. Вишновецька, І.В. Власенко, Є.О. Геврик, Г.Г. Гогіташвілі, В.Г. Грибан, Ю.М. Гришина, А.А. Грובהва, В.В. Жернаков, Т.А. Занфірова, Ю.Ю. Івчук, П.О. Ізуїта, М.І. Іншин, М.М. Клемпарський, В.Л. Костюк, Л.А. Катренко, А.С. Кашлакова, Ю.В. Кіт, Р.М. Ковтун, Р.І. Кондратьєва, М.П. Кулик, І.В. Лагутіна, С.С. Лукаш, К.Ю. Мельник, Н.О. Мельничук, М.О. Міщук,

О.М. Обушенко, Ю.П. Орловський, В.В. Осокін, П.Д. Пилипенко, І.П. Пістун, С.М. Прилипко, О.І. Процевський, О.М. Роїна Я.М. Семчук, І.В. Сорока, О.В. Тищенко, В.О. Третьяков, Н.М. Хуторян, С.М. Черноус, В.І. Щербина, З.М. Яремко, О.М. Ярошенко та інші.

Все ж, необхідно відмітити, що досі в науці трудового права не були присвячені ґрунтовні праці щодо визначення принципів та суб'єктів охорони праці і здійснені наукові дослідження лише поверхнево та фрагментарно стосувалися окреслених питань. Донині в правовій доктрині комплексно не було проаналізовано теоретико-правових аспектів принципів та суб'єктів охорони праці, а також не запропоновано цілісної концепції напрямів оптимізації чинного законодавства у зазначеній сфері.

Зокрема, науковцями досі не надано чітких пропозицій щодо імплементації позитивного зарубіжного досвіду в Україну, не визначено проблем діяльності суб'єктів охорони праці. Проблематика наукового дослідження принципів охорони праці, розкриття їх системи і змісту кожного з них, а також специфіки суб'єктів охорони праці та їх призначення є яскраво вираженою і потребує оновленого доктринального розгляду. З огляду на викладене зазначимо, що питання визначення принципів та напрямів запозичення зарубіжного досвіду у сфері діяльності суб'єктів охорони праці набирає особливої актуальності. Нагальність дослідження даного питання для теорії та практики обумовлена її дискусійним та багатозначним характером.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі трудового права та права соціального забезпечення юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка відповідно до теми «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний і практичний аспекти» (№ 11БФ042-01), затвердженої на період з 1 січня 2011 року по 31 грудня 2015 року.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення змісту принципів та особливостей діяльності суб'єктів охорони праці, а також напрямів реформування та оптимізації національного законодавства у даній сфері відповідно до міжнародних стандартів. Мета дослідження зумовила необхідність постановки та досягнення наступних *задач*:

- навести авторське визначення поняття охорони праці та виокремити її ознаки;
- проаналізувати періодизацію історико-правового генезису розвитку та становлення охорони праці;
- виділити особливості сучасного стану нормативно-правового регулювання охорони праці;
- надати загальну характеристику принципів охорони праці;
- сформулювати визначення поняття суб'єктів охорони праці;
- з'ясувати правовий статус суб'єктів охорони праці;

– запропонувати шляхи використання позитивного зарубіжного досвіду у сфері організації та управління охорони праці.

Об'єктом дослідження є правові відносини, що виникають у сфері охорони праці.

Предметом дослідження є принципи та суб'єкти охорони праці.

Методи дослідження. Наукове дослідження побудовано на застосуванні загального системно-структурного методу, основні елементи якого забезпечили високий ефект побудови моделей розв'язання поставлених задач. В основі системи методології наукового аналізу принципів та суб'єктів охорони праці лежать наступні методи: 1) діалектичний метод – сприяв визначенню правової природи охорони праці, її принципів та суб'єктів (підрозділи 1.3, 2.3, 3.1); 2) системний метод – за допомогою нього здійснено системне, повне та об'єктивне дослідження принципів та суб'єктів охорони праці (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2); 3) історичний метод – сприяв визначенню тенденцій розвитку охорони праці у хронологічній послідовності і виявленню загальнотеоретичних та практичних закономірностей еволюції інституту охорони праці (підрозділ 1.2); 4) логічні методи і прийоми – дедукція, індукція, аналогія, аналіз, синтез застосовано для наукової аналітики та правової характеристики різних аспектів принципів та суб'єктів охорони праці. У науковому дослідженні використовувалися й інші методи пізнання: за допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат в означеній сфері (підрозділи 1.1, 2.1–2.3); метод моделювання дав змогу сформулювати пропозиції щодо запозичення в Україну позитивного зарубіжного досвіду діяльності суб'єктів охорони праці (підрозділ 3.3).

Нормативним підґрунтям дисертації є норми Конституції України, міжнародно-правових актів, законів України та інших нормативно-правових актів, які містять положення з охорони праці. Об'ємно застосовано правові положення країн Європейського Союзу та СНД з окресленої тематики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертаційному дослідженні подано теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової задачі, яка полягає в необхідності удосконалення діяльності суб'єктів охорони праці та вирішення існуючих проблем з даного питання. У межах здійсненого дослідження найбільшою мірою наукова новизна відображена у наступних положеннях:

уперше:

– визначено специфічні ознаки суб'єктів охорони праці, що притаманні лише їм, до яких віднесено наступні: 1) є особами (фізичними або юридичними), які здійснюють діяльність, направлену на забезпечення та реалізацію норм із охорони праці; 2) вони наділені правосуб'єктністю: правоздатністю, тобто здатністю мати права та нести обов'язок, і дієздатністю, тобто здатністю самостійно реалізовувати права та обов'язки в сфері охорони праці й створювати для працівників належні і безпечні умови праці; 3) можуть

бути учасниками правовідносин із охорони праці лише на підставі норм, визначених спеціальними нормативно-правовими актами; 4) мають домінуюче становище в системі учасників трудових правовідносин, оскільки вони представляють державу і реалізують політику в сфері охорони праці; 5) можуть притягнути правопорушника до юридичної відповідальності; 6) законодавством чітко передбачено контрольно-наглядові повноваження суб'єктів (органів державної влади та їх посадових осіб) щодо охорони праці; 7) безперервний характер діяльності (вони не мають права відлучатися від трудового процесу);

– комплексно виокремлено та охарактеризовано проблемні питання правового регулювання охорони праці, а саме: 1) декларативний характер більшості норм у сфері охорони праці; 2) відсутність механізму реалізації окремих норм у сфері охорони праці, а також забезпечення реального контролю та нагляду за охороною праці на виробництві; 3) відсутність чіткого переліку заходів у сфері охорони праці, які повинні здійснюватися на державному та виробничому рівнях; 4) наявність прогалін, колізій та дублюючих норм у законодавстві у сфері охорони праці;

– виділено ознаки системи принципів охорони праці, до яких віднесено: 1) зумовленість суспільних відносин, які регламентуються вказаною системою, предметом правового регулювання; 2) цілісність, що розглядається як організаційно-структурна єдність усіх принципів охорони праці; 3) самостійність кожного окремого принципу охорони праці; 4) ієрархічна структурованість принципів охорони праці у їх системі;

удосконалено:

– поняття і значення охорони праці, під яким слід розуміти складну систему правових, соціально-економічних, культурних, політичних, екологічних, наукових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, які реалізуються спеціально уповноваженими юридичними та фізичними особами для забезпечення належних умов праці з метою запобігання загрози життю та здоров'ю працівника у процесі виконання ним трудової діяльності, а також збереження та сприяння підвищенню його працездатності;

– дефініцію поняття «суб'єкти охорони праці», яка трактується як сукупність органів (державних та недержавних) або уповноважених осіб підприємства, установи, організації, що покликані гарантувати та забезпечувати реалізацію законодавчо визначених норм і правил, спрямованих на попередження виробничого травматизму й професійних захворювань, а також регулювати нагляд та контроль за дотриманням законодавства про охорону праці;

– поняття «принципи охорони праці», яке тлумачиться як засадничі ідеї, що визначають спрямованість та зміст державного регулювання у сфері охорони праці та характеризуються системністю й взаємоузгодженістю,

загальнозначущістю, загальнообов'язковістю, стабільністю, предметною визначеністю, універсальністю, регулятивністю;

дістали подальшого розвитку:

– визначення ознак охорони праці, до яких віднесено: 1) соціальну; 2) економічну; 3) правову; 4) контрольно-наглядову; 5) зв'язок з іншими науками;

– узагальнення системи принципів охорони праці, які поділено за наступними критеріями: 1) загальноправові принципи: принцип гуманізму, принцип соціальної справедливості, принцип рівності, принцип взаємної відповідальності держави і особи, принцип законності; 2) принципи державної політики в галузі охорони праці (передбачені Законом України «Про охорону праці»);

– класифікація суб'єктів охорони праці за рівнями, а саме: 1) суб'єкти охорони праці на рівні держави; 2) суб'єкти охорони праці на рівні підприємства; 3) суб'єкти охорони праці на рівні працівника (громадський контроль);

– визначення правового статусу суб'єктів охорони праці, під яким запропоновано розуміти регламентоване та гарантоване державою правове становище, що складається з чіткого переліку прав та обов'язків (а також відповідальності за їх невиконання і недотримання), у відповідності до яких суб'єкт охоронних правовідносин обирає та координує власну поведінку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності – як підґрунтя для подальшого дослідження інституту охорони праці;

– у правотворчій діяльності сформульовані висновки, пропозиції та рекомендації можуть використовуватися у процесі вдосконалення трудового законодавства України, зокрема Закону України «Про охорону праці»;

– у правозастосовній діяльності одержані результати допоможуть підвищити рівень ефективності охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях;

– у навчальному процесі – для вдосконалення навчально-методичного забезпечення дисциплін «Трудове право України», «Право соціального забезпечення», «Проблеми трудового права», «Проблеми права соціального забезпечення».

Апробація результатів дисертації. Робота виконана й обговорена на кафедрі трудового права та права соціального забезпечення юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Результати дослідження знайшли відображення в наукових публікаціях автора, а також були оприлюднені на всеукраїнських та міжнародних конференціях: «Дотримання прав людини: сучасний стан правового регулювання та перспективи його вдосконалення» (м. Київ, березень 2014 р.), «Сучасний стан і

перспективи розвитку держави і права» (м. Львів, червень 2014 р.), «Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, липень 2014 р.).

Публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення у п'яти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, одній статті – у науковому виданні іншої держави, а також в трьох тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації складається зі вступу, трьох розділів, що логічно поєднані у дев'ять підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 211 сторінок, обсяг основного тексту – 190 сторінок. Список використаних джерел складається із 204 найменувань і займає 21 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми. Характеризується стан її наукової розробки, визначаються мета, основні задачі, об'єкт, предмет та методологічні засади дисертаційного дослідження. Сформульовані наукова новизна, теоретичні та практичні результати, що були отримані дисертантом, а також вказаний ступінь апробації результатів дослідження та наявність публікацій за темою дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади охорони праці» складається з трьох підрозділів, які присвячені дослідженню поняття та ознак охорони праці, генезису її становлення, а також виокремленню особливостей сучасного стану правового регулювання охорони праці.

У *підрозділі 1.1 «Поняття, сутність та ознаки охорони праці»* зазначено, що охорона праця є багатогранним правовим, соціальним, економічним, культурним явищем, яке направлене на збереження життя і здоров'я працівника у процесі виконання ним своїх трудових обов'язків. Охорона праці в усі часи відігравала і наразі відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку правового суспільства. Завдяки охороні праці можуть бути втілені цінності соціальної та правової держави, де панує демократія і гуманність.

Акцентовано увагу на тому, що охорона праці характеризується багатьма заходами, які передбачені законодавством, і котрі повинні втілюватися роботодавцем на конкретному підприємстві, в установі або організації. Благополуччя в суспільстві можливе тоді, коли буде гарантована безпека у всіх життєвих процесах людини, у яких, безсумнівно, одне із найголовніших місць займає праця.

Обґрунтовано, що в соціальному аспекті охорона праці спрямована на:
1) поліпшення умов праці і сприяння підвищенню трудового потенціалу;

2) запобігання падінню трудової активності і рівня працездатності працівника; 3) збереження його трудових ресурсів; 4) зниження травматизму у трудовому процесі.

Встановлено, що охороні праці властиві соціальна, економічна, правова, контрольно-наглядова ознаки, а також зв'язок з іншими науками.

У роботі підкреслено, що держава внаслідок бажання захистити правове і соціальне становище працівника висуває ряд вимог до роботодавця щодо забезпечення останнім належних умов праці й перевіряє їх виконання на рівні підприємства, установи чи організації через спеціально уповноважені на те органи. Держава зобов'язана в ході провадження соціальної політики здійснювати усі можливі заходи правового, економічного та соціального характеру для забезпечення умов виконання працівником трудових обов'язків.

У підрозділі 1.2 «Історико-правовий аналіз становлення та розвитку охорони праці» відмічено, що ретроспективне наукове дослідження окресленого питання сприяло усвідомленню закономірностей еволюції охорони праці як соціально-правового явища та виявленню недоліків сучасного стану охорони праці в Україні.

Резюмовано, що історико-правовий аналіз становлення та розвитку охорони праці охоплює 4 етапи. На першому етапі становлення та розвитку охорони праці (з IV століття до нашої ери до XVII століття нашої ери) формується фундаментальне усвідомлення людиною потреби забезпечити такі умови праці, які б сприяли збереженню її життя і здоров'я. Для другого етапу становлення та розвитку охорони праці (XVIII століття – початок XX століття) характерне формування масштабної соціальної потреби працівників багатьох країн світу у контексті забезпечення належних умов праці, що покликані охороняти їх життя та здоров'я. Розвивається поступово законодавство, яке, на жаль, не є кодифікованим і структурованим. Воно поширюється лише на окремі категорії працівників, зазвичай, стосується лише праці дітей та жінок, а також праці в нічний час. Щодо третього етапу становлення та розвитку охорони праці (початок-кінець XX століття), то він характеризується тенденцією поширення ідеї охорони праці серед усіх країн світу, особлива роль відводиться законодавству у сфері праці, в більшості країн у конституціях відображають право на безпеку праці, на здорові умови праці і, природно, на охорону праці; приймається ряд нормативно-правових актів, які спрямовані на урегулювання багатьох аспектів охорони праці. У процесі четвертого етапу становлення та розвитку охорони праці (1991 р. – до сьогодні) формується і вдосконалюється національне законодавство у сфері праці, активно розвиваються процеси євроінтеграції та орієнтації на міжнародні цінності і стандарти в соціальній сфері. Здійснюються різні заходи щодо вдосконалення умов праці, зміцнення їх безпеки та комфортності для працівників. Найвизначнішими є тенденції до становлення України як соціальної та

правової держави, в тому числі максимального покращення охорони праці, оскільки праця є базовим явищем, що зумовлює розквіт країни в економічному, соціальному, правовому та культурному аспекті.

Звернено увагу на те, що за умов розвитку договірних засад у регулюванні трудових відносин і децентралізації правових норм в цілому, надзвичайно актуальним завданням є забезпечення охорони життя й здоров'я працівника. Внаслідок цього повинно бути встановлене якісне державно-правове регулювання відносин сторін трудового договору у сфері охорони праці.

У підрозділі 1.3 «Сучасний стан нормативно-правового регулювання охорони праці» акцентовано увагу на тому, що сьогодні більшість підзаконних нормативно-правових актів у сфері охорони праці або не виконуються, або в значній мірі ігноруються роботодавцем, комісії з охорони праці часто працюють формально, питання щодо повноважень працівників у сфері нагляду і контролю не піднімаються. Тому автор вважає за необхідне розкривати значення нормативно-правових актів у сфері охорони праці і характеризувати їх у залежності від ієрархічної побудови.

Звернено увагу на те, що існує серйозний розрив між правовими нормами та правовою дійсністю. Охорона праці на виробництві перебуває на низькому рівні, потребує вирішення проблема фінансування заходів щодо охорони праці, а також є нагальна потреба у підвищенні правосвідомості громадян.

У роботі підсумовано, що закони України у сфері охорони праці визначають основні закономірності суспільних відносин, що пов'язані із охороною праці. Ними визначаються права та обов'язки працівників і роботодавців щодо охорони праці, відповідальність за їх порушення, а також питання нагляду та контролю. Станом на сьогодні вказані закони враховують широкий спектр питань і їх правові норми перебувають на високому рівні, але проблематичним є те, що, зазвичай, все залишається на декларативному рівні, відсутні механізми реалізації.

Розділ 2 «Принципи охорони праці» складається із трьох підрозділів, в яких проведено аналіз сутності та значення принципів охорони праці, надано їх авторську класифікацію та визначено зміст кожного з них.

У підрозділі 2.1 «*Поняття та ознаки принципів охорони праці*» резюмовано, що принципи охорони праці є вихідними положеннями, які спрямовані на запобігання порушень щодо життя та здоров'я працівників у процесі виконання ними трудової діяльності. На їх основі базуються усі законодавчі норми у сфері охорони праці, закономірності та процеси розвитку відносин щодо забезпечення безпечних умов праці.

До ознак принципів охорони праці віднесено такі: 1) історичний характер; 2) об'єктивна зумовленість; 3) регулятивність; 4) нормативність;

5) універсальність; 6) обов'язковість; 7) системність; 8) стабільність; 9) предметна визначеність.

Аргументовано, що принципи охорони праці виступають результатом реалізації волі людей, вони містять певні владні приписи, веління, окремі правила поведінки, які втілюються у життя державою та суспільством. У цьому контексті регулятивність виступає більше допоміжною ознакою принципів охорони праці. Про її факультативність також свідчить те, що все ж відносини у сфері охорони праці регулюються суто нормами права, а не самими принципами. Проте, безперечно, регулювання відносин завжди тісно пов'язане із принципами, на яких воно базується. До того ж, принципи охорони праці яскраво виражають напрями регулювання у даній сфері, що й обумовлюється такою окремою ознакою принципів охорони праці як регулятивність.

У роботі підкреслено, що принципи охорони праці становлять єдиний комплекс взаємоузгоджених керівних основ та засад, які тісно пов'язані між собою. Саме завдяки принципам формується система норм у сфері охорони праці та цілеспрямована їх дія. Резюмовано, що законодавець повинен формулювати та закріплювати принципи саме таким чином, щоб вони утворювали міцну структуровану систему та були узгодженими між собою.

У підрозділі 2.2 «Система принципів охорони праці» вказано, що система принципів охорони праці є незалежним елементом, що будується із врахуванням системи галузі трудового права.

Встановлено, що існує ряд чинників, які справляють суттєвий вплив на визначення системи принципів охорони праці і мають значення для виокремлення вихідних положень охорони праці, які відображають сутність суспільних відносин у даній сфері. До них віднесено: сферу правового регулювання, яка визначається відносинами, що виникають на виробництві з метою налагодження ефективності праці робітників; поєднання централізованого та децентралізованого правового регулювання умов та порядку здійснення охорони праці; уніфікацію та диференціацію забезпечення охорони праці на виробництві.

Систему принципів охорони праці подано в наступному вигляді:

1. Загальноправові принципи:

- принцип гуманізму;
- принцип соціальної справедливості;
- принцип рівності;
- принцип взаємної відповідальності держави і особи;
- принцип законності.

2. Принципи державної політики в галузі охорони праці.

У роботі підсумовано, що зв'язок, цілісність і стійка структура є характерними ознаками будь-якої системи. Саме тому структура системи

представляє собою її особливий аспект, що виражає впорядкованість елементів, їхню композицію, спосіб зв'язків між ними, внутрішню організацію. Для структури характерна стійка єдність елементів, їхніх відношень і цілісності системи. Зокрема, власне саме через структурні зв'язки принципів охорони праці фіксується історія становлення сфери охорони праці відповідної держави. Будь-який принцип повинен гармонійно вписуватися в існуючу систему принципів, тобто він має запроваджуватися законодавцем із врахуванням існуючих правових засад і принципів чинної системи.

Система принципів охорони праці є незалежним елементом, що будується із врахуванням системи галузі трудового права. Вказана ознака відображає основні тенденції в розвитку системи принципів охорони праці.

У підрозділі 2.3 «Зміст принципів охорони праці» автор стверджує, що з'ясування змісту кожного принципу окремо та всіх принципів охорони праці загалом сприяє чіткому розумінню значення категорії принципів для охорони праці. Більше того, автор підкреслює, що принципи охорони праці відіграють базову роль не тільки для доктринальних розробок, але й для практики. Виходячи з тих ідей, які закладені в принципах, розвиваються усі правовідносини у сфері охорони праці. Зокрема, акцентовано увагу на тому, що законодавчі норми повинні відповідати змісту таких принципів і не заперечувати їх сутності.

Зазначено, що основні завдання управління охороною праці полягають у наступному: дослідженні та аналізі комплексу заходів впровадження державної політики у сфері охорони праці на місцевому рівні, а також прийнятті та забезпеченні заходів, що спрямовані на: 1) запровадження та підтримку належних, безпечних і здорових умов праці; 2) підтримання в необхідному стані виробничого та технологічного устаткування, приміщень і споруд; 3) пропаганду забезпечення охорони праці; 4) аналіз, облік та оцінку стану умов і охорони безпеки праці; 5) якісне страхування працівників від нещасного випадку на виробництві та професійних захворювань.

У роботі стверджено, що загальноправові принципи у системі принципів мають установчий характер, справляють вплив безпосередньо і на принципи державної політики у галузі охорони праці. Загальноправові принципи, крім того, запроваджують ціннісні орієнтири у систему принципів охорони праці та сприяють неухильному виконанню норм у даній сфері.

Підсумовано, що зміст принципів охорони праці є сутнісним наповненням керівних та основоположних засад і напрямів у сфері охорони праці. Кожен принцип охорони праці має свій унікальний зміст, який розкриває напрями його реалізації та впровадження у практичній діяльності в процесі забезпечення безпечних умов праці для життя та здоров'я кожного працівника.

Розділ 3 «Суб'єкти охорони праці» складається із трьох підрозділів, в яких розкривається правова природа суб'єктів охорони праці, надається їх загальнотеоретична характеристика.

У підрозділі 3.1 *«Сутність та види суб'єктів охорони праці»* визначено, що суб'єкти охорони праці є особливими та специфічними учасниками трудових правовідносин, діяльність яких регламентовано нормами права та покликана регулювати правовідносини шляхом покладених повноважень та спеціального правового статусу.

Вказано, що основне завдання, котре ставиться перед цим видом суб'єктів, полягає в підтриманні законності та недопущенні порушення прав з боку учасників охоронних правовідносин щодо забезпечення належних та безпечних умов праці для виконання трудових функцій працівниками. Проте, дану мету можливо виконати лише зазначивши та дослідивши чітку ієрархічну структуру суб'єктів охорони праці, що було запропоновано у даному підрозділі.

Види суб'єктів охорони праці визначено за рівневим поділом, відповідно до якого вони функціонують на рівні держави, на рівні підприємства і на рівні працівника (громадський контроль). Підкреслено, що проведена класифікація суб'єктів охорони праці дозволила визначити проблемні моменти організації даної системи та, відповідно, знайти шляхи подолання вказаних неузгодженостей. У свою чергу, групування суб'єктів охорони праці виступає гарантією чіткого розподілу повноважень і функцій між учасниками охоронних правовідносин (між працівником і роботодавцем; між працівником і профспілковими організаціями; між роботодавцем та контрольно-наглядовими суб'єктами).

У підрозділі 3.2 *«Правовий статус суб'єктів охорони праці»* підсумовано, що, правовий статус суб'єктів охорони праці – це регламентоване та гарантоване державою правове становище, що складається з чіткого переліку прав та обов'язків (а також відповідальності за їх невиконання і недотримання), у відповідності до яких суб'єкт охоронних правовідносин обирає та координує власну поведінку.

Відзначено, що нерівне співвідношення прав і обов'язків сторін трудових правовідносин у сфері охорони праці пояснюється тим, що працівник після укладення трудового договору потрапляє у певну залежність від роботодавця.

Зауважено, що законодавець не передбачає відповідальності роботодавця за невиконання покладених обов'язків, зокрема гарантування пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, служби охорони праці та комісії з питань охорони праці, що є негативним фактором, оскільки перешкоджає визначенню правового статусу вказаних суб'єктів охорони праці.

У роботі наголошено, що законодавець має конкретизувати та вдосконалити перелік прав і обов'язків контрольно-наглядових суб'єктів у

сфері охорони праці, передбачити систему гарантій роботодавця, служби охорони праці на підприємстві, комісії з питань охорони праці для належного виконання передбачених законодавством прав. Аргументовано, що право працівника на охорону праці включає в себе досить широке коло конкретних правомочностей, нормативно закріплених у Законі.

У підрозділі 3.3 «Зарубіжний досвід організації та діяльності суб'єктів охорони праці: напрями його запозичення для України» вказано, що важливим напрямом діяльності України на сьогоднішньому етапі є адаптація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу з урахуванням досвіду деяких країн пострадянського простору. Наголошено, що саме чітка регламентація статусу та сфери діяльності кожного суб'єкта охорони праці гарантуватиме безпечні умови праці, гігієни та охорони здоров'я на виробництві.

За основу запозичення позитивного досвіду у сфері організації та управління охорони праці взято такі країни: Білорусь, Узбекистан, Швейцарію, Німеччину, Францію, Польщу, Велику Британію, США, Італію, Ірландію, Бельгію та Нідерланди. При цьому визначено такі напрями запозичення в Україну: 1) покладення усіх функцій щодо нагляду та контролю за станом охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях на Державну службу з питань праці (на основі законодавства Швейцарії); 2) прийняття нового Закону України «Про охорону праці», в якому будуть диференційовано врегульовані правовідносини щодо забезпечення належних і безпечних умов праці відповідно до кожної галузі суспільного виробництва та встановлення солідарної відповідальності роботодавця і служби охорони праці або уповноваженого з техніки безпеки, в тому числі передбачення спільного узгодження із зацікавленими сторонами у безпеці на робочому місці негативних наслідків у разі накладення стягнення (на основі законодавства Німеччини); 3) надання службі охорони праці повноваження щодо можливості подання до суду документів та відомостей про притягнення до відповідальності як роботодавців, так і працівників у разі вчинення ними правопорушення та закріплення можливості створення на підприємствах, в установах, організаціях соціальних служб з проблем праці для створення та забезпечення сприятливого психологічного клімату в колективі шляхом надання допомоги працівникам у вирішенні соціальних та психологічних проблем, особливо жінкам, молоді, інвалідам, літнім трудящим (на основі законодавства Франції); 4) створення доступної, простої та лаконічної ієрархічної структури суб'єктів охорони праці, що складатиметься з двох ключових рівнів: державного та корпоративного (приватного) (на основі законодавства Польщі); 5) проведення планових перевірок фірм уповноваженими органами за спеціальною незалежною рейтинговою системою, яка враховує різні характеристики підприємства, у тому числі й

ефективність системи управління охороною праці (на основі законодавства Великої Британії); б) віднесення працівника до повноцінних суб'єктів охорони праці на підприємстві, в організації чи установі (на основі законодавства Білорусі).

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні концептуальних засад модернізації та оптимізації у сфері організації та діяльності суб'єктів охорони праці. Основними науковими і практичними результатами роботи є наступні висновки і пропозиції.

1. Охорона праці – це складна система правових, соціально-економічних, культурно-політичних, екологічних, наукових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, які реалізуються спеціально уповноваженими юридичними та фізичними особами для забезпечення належних умов праці з метою запобігання загрози життю та здоров'ю працівника у процесі виконання ним трудової діяльності, а також збереження та сприяння підвищенню його працездатності.

Охороні праці властиві наступні ознаки: 1) соціальна – ставлення до людини, її життя та здоров'я як до найвищої соціальної цінності у процесі виконання останньою трудової діяльності повинно сприйматися як один із фундаментальних напрямів діяльності соціальної політики держави; 2) економічна – полягає у забезпеченні роботодавцем належних та безпечних умов праці, за яких найбільш ефективно будуть реалізовуватися економічні інтереси працівника, а отже, і держави в цілому; 3) правова – гарантії забезпечення збереження життя і здоров'я працівника прямо передбачені нормативно-правовими актами, встановлюються й утверджуються ними; нормативно-правові акти регулюють суспільні процеси у сфері запобігання загрозам для найвищої соціальної цінності у нашій країні – людини; 4) контрольно-наглядова – держава створює ряд вимог до роботодавця щодо забезпечення останнім належних умов праці і перевіряє їх виконання на рівні підприємства, установи чи організації через спеціально уповноважені на те органи з метою забезпечення утвердження трудового потенціалу людини у процесі здійснення нею трудової діяльності; 5) зв'язок з іншими науками (соціологія, безпека життєдіяльності, екологія, гігієна й фізіологія праці, психологія, інженерна психологія, технічна естетика тощо).

2. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку охорони праці охоплює 4 етапи, а саме: I етап (з IV століття до нашої ери до XVII століття нашої ери) – формується фундаментальне усвідомлення людиною потреби

створити умови праці, які б забезпечили збереження її життя і здоров'я; II етап становлення та розвитку охорони праці (XVIII століття –початок XX століття) характеризується формуванням масштабної соціальної потреби працівників багатьох країн світу у контексті забезпечення належних умов праці, які будуть максимально охороняти їх життя та здоров'я; III етап становлення та розвитку охорони праці (початок-кінець XX століття) характеризується тенденцією поширення ідеї охорони праці серед усіх країн світу, особлива роль відводиться законодавству у сфері праці, в більшості країн у конституціях відображають право на безпеку праці, на здорові умови праці і, природно, на охорону праці; приймається ряд нормативно-правових актів, які спрямовані на урегулювання багатьох аспектів охорони праці; впродовж IV етапу становлення та розвитку охорони праці (1991 р. – до сьогодні) формується і вдосконалюється національне законодавство у сфері праці, активно розвиваються процеси євроінтеграції та орієнтації на міжнародні цінності і стандарти в соціальній сфері. Здійснюються різні заходи щодо вдосконалення умов праці, зміцнення їх безпеки та комфортності для працівників. Набувають динаміки тенденції щодо становлення України як соціальної та правової держави.

3. Сучасному стану нормативно-правового регулювання охорони праці притаманні наступні ознаки: 1) декларативний характер більшості норм у сфері охорони праці; 2) відсутній механізм їх реалізації, а також забезпечення реального контролю та нагляду за охороною праці на виробництві; 3) відсутність здійснення широкого спектру заходів щодо охорони праці як з боку держави, так і з боку роботодавця; 4) наявність прогалин і колізій у законодавстві у сфері охорони праці; 5) існування поряд із главою «Охорона праці» в Кодексі законів про працю Закону України «Про охорону праці», у зв'язку з чим точаться численні дискусії з приводу систематизації законодавства у сфері праці.

4. Принципи охорони праці – це вихідні засади, керівні основоположні ідеї, які визначають напрями та зміст державного регулювання у сфері охорони праці й характеризуються системністю і взаємоузгодженістю, загальнозначущістю, загальнообов'язковістю, стабільністю, предметною визначеністю, універсальністю, регулятивністю, а також послідовністю у реалізації.

Виділено наступні ознаки принципів охорони праці: 1) історичний характер; 2) об'єктивна зумовленість; 3) регулятивність; 4) нормативність; 5) універсальність; 6) обов'язковість; 7) системність; 8) стабільність; 9) предметна визначеність.

5. Суб'єкт охорони праці – сукупність органів (державних та недержавних) або уповноважених осіб підприємства, установи, організації, що покликані гарантувати та забезпечувати реалізацію законодавчо визначених норм та правил, спрямованих на попередження виробничого травматизму та

професійних захворювань, а також здійснювати нагляд та контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

6. До специфічних ознак, що притаманні у своїй сукупності лише суб'єктам охорони праці, належать наступні: 1) є особами (фізичними або юридичними), які здійснюють діяльність, направлену на забезпечення та реалізацію норм із охорони праці; 2) вони наділені правосуб'єктністю: правоздатністю, тобто здатністю мати права та виконувати обов'язки і дієздатністю, тобто здатністю самостійно реалізовувати права та обов'язки в сфері охорони праці й створювати для працівників належні і безпечні умови праці; 3) можуть бути учасниками правовідносин із охорони праці лише на підставі норм, визначених спеціальними нормативно-правовими актами; 4) мають домінуюче становище в системі учасників трудових правовідносин, оскільки вони представляють державу і реалізують політику в сфері охорони праці; 5) можуть притягнути правопорушника до юридичної відповідальності; 6) мають чітко передбачені законодавством контрольно-наглядові повноваження суб'єктів (органів державної влади та їх посадових осіб) щодо охорони праці; 7) їх діяльність носить безперервний характер (вони повинні постійно контролювати трудовий процес).

До суб'єктів охорони праці відносяться: **1) на рівні держави:** а) державні органи управління охороною праці (Кабінет Міністрів України; Державна служба України з питань праці; міністерства і інші органи центральної влади; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування); б) державні органи по нагляду і контролю за охороною праці (Державна служба України з питань праці; Державна інспекція ядерного регулювання України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Державна санітарно-епідеміологічна служба України); **2) на рівні підприємства:** а) власник (роботодавець) або уповноважений ним орган; б) служба з охорони праці; в) комісія з питань охорони праці; г) керівники відповідних структурних підрозділів підприємства; **3) на рівні громадського контролю:** а) працівник; б) професійні спілки, їх об'єднання в особі виборних органів та представників (у разі відсутності профспілки – уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці); в) уповноважений трудового колективу з охорони праці на підприємстві.

Правовий статус суб'єктів охорони праці – це регламентоване та гарантоване державою правове становище, що складається з чіткого переліку прав та обов'язків (а також відповідальності за їх невиконання і недотримання), у відповідності до яких суб'єкт охоронних правовідносин обирає та координує власну поведінку.

7. Враховуючи досвід зарубіжних країн у сфері організації охорони праці, запропоновано: 1) покладення усіх функцій щодо нагляду та контролю за станом охорони праці на підприємствах, в установах та організаціях на Державну службу з питань праці (на основі законодавства Швейцарії);

2) прийняття нового Закону України «Про охорону праці», в якому будуть диференційовано врегульовані правовідносини щодо забезпечення належних і безпечних умов праці відповідно до кожної галузі суспільного виробництва та встановлення солідарної відповідальності роботодавця і служби охорони праці або уповноваженого з техніки безпеки, в тому числі передбачення спільного узгодження із зацікавленими сторонами у безпеці на робочому місці негативних наслідків у разі накладення стягнення (на основі законодавства Німеччини); 3) надання службі охорони праці повноваження щодо можливості подання до суду документів та відомостей про притягнення до відповідальності як роботодавців, так і працівників у разі вчинення ними правопорушення та закріплення можливості створення на підприємствах, установах, організаціях соціальних служб з проблем праці для створення та забезпечення сприятливого психологічного клімату в колективі шляхом надання допомоги працівникам у вирішенні соціальних та психологічних проблем, особливо жінкам, молоді, інвалідам, літнім трудящим (на основі законодавства Франції); 4) створення доступної, простої та лаконічної ієрархічної структури суб'єктів охорони праці, що складатиметься з двох ключових рівнів: державного та корпоративного (приватного) (на основі законодавства Польщі); 5) проведення планових перевірок фірм уповноваженими органами за спеціальною незалежною рейтинговою системою, яка враховує різні характеристики підприємства, у тому числі й ефективність системи управління охороною праці (на основі законодавства Великої Британії); 6) віднесення працівника до повноцінних суб'єктів охорони праці на підприємстві, в організації чи установі (на основі законодавства Білорусі).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових, зокрема електронних, фахових виданнях України:

1. Небоженко К.В. Досвід європейських країн у сфері реалізації права на здорові та безпечні умови праці / К.В. Небоженко // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2013. – № 27. – С. 405–414.

2. Небоженко К.В. Новітнє законодавче забезпечення зайнятості населення / К.В. Небоженко // Митна справа. – 2013. – № 4. – С. 198–202.

3. Небоженко К.В. Поняття та сутність охорони праці / К.В. Небоженко // Публічне право. – 2014. – № 2. – С. 269–273.

4. Небоженко К.В. Поняття і значення суб'єктів охорони праці / К.В. Небоженко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія: Право. – 2014. – Вип. 28. – Т. 2. – С. 51–54.

5. Небоженко К.В. Європейський досвід організації та діяльності суб'єктів охорони праці / К.В. Небоженко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія: Право. – 2014. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 62–66.

*Статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку,
з якого підготовлено дисертацію:*

6. Небоженко К.В. Современное состояние нормативно-правового регулирования охраны труда / К.В. Небоженко // Право и политика. – 2014. – № 2. – С. 102–105.

Матеріали наукових конференцій:

7. Небоженко К.В. Досвід Швейцарії щодо організації та діяльності суб'єктів охорони праці / К.В. Небоженко // Дотримання прав людини: сучасний стан правового регулювання та перспективи його вдосконалення : матеріали другої звітної Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5 березня 2014 року). – К. : НАВС, 2014. – С. 95–97.

8. Небоженко К.В. Ознаки принципів охорони праці / К.В. Небоженко // Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27–28 червня 2014 року). – Львів : ЗО «Центр правничих ініціатив», 2014. – С. 112–114.

9. Небоженко К.В. Поняття принципів охорони праці / К.В. Небоженко // Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 18–19 липня 2014 року). – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. – С. 17–18.

АНОТАЦІЯ

Ноженко К.В. Принципи та суб'єкти охорони праці. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дисертація присвячена системному та ґрунтовному вивченню теоретико-правових засад охорони праці. У роботі визначено поняття, сутність та наведені ознаки охорони праці, а також здійснено історико-правовий аналіз розвитку охорони праці. Особлива увага звертається на сучасний стан нормативно-правового регулювання охорони праці, а також подальші тенденції його розвитку.

В роботі визначено поняття, зміст та ознаки принципів охорони праці. Автором виведено їх систему та охарактеризовано зміст кожного з них. Досліджено поняття, ознаки, види суб'єктів охорони праці і їх правовий статус. Проаналізовано зарубіжний досвід організації та діяльності суб'єктів охорони праці та запропоновано шляхи його запозичення у національне законодавство.

Ключові слова: охорона праці, працівник, принципи охорони праці, суб'єкти охорони праці, трудова діяльність, безпека і гігієна праці.

АННОТАЦІЯ

Ноженко К.В. Принципы и субъекты охраны труда. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Диссертация посвящена системному и основательному изучению теоретико-правовых основ охраны труда. В работе определены понятие и сущность охраны труда, приведены ее признаки, а также осуществлен историко-правовой анализ развития охраны труда. Особое внимание обращается на современное состояние нормативно-правового регулирования охраны труда.

В работе утверждается, что охрана труда также направлена на содействие восстановлению активности работника в процессе выполнения им трудовой деятельности, обеспечение таких условий, которые максимально помогут ему в проявлении и реализации своего трудового потенциала и трудовых способностей.

Указывается, что охрана труда – это многогранное правовое, социальное, экономическое, культурное явление, которое направлено на сохранение жизни и здоровья работника в процессе выполнения им своих трудовых обязанностей. Охрана труда является чрезвычайно важной потребностью всех времен для правового общества. Благодаря охране труда могут быть воплощены ценности социального и правового государства, где господствует демократия и гуманность.

Выделены следующие признаки охраны труда, к которым отнесены такие: 1) социальная; 2) экономическая; 3) правовая; 4) контрольно-надзорная; 5) связь с другими науками.

В работе сделан вывод, что правовое регулирование охраны труда является целенаправленной деятельностью государства с помощью правовых средств по упорядочению, юридическом закреплении, охране и защите общественных отношений, связанных с обеспечением надлежащих условий труда с целью предотвращения существования угрозы жизни и здоровью работника в процессе выполнения им трудовой деятельности, а также сохранение и содействие повышению его работоспособности.

Автором выведены принципы охраны труда как основные идеи, определяющие направленность и содержание государственного регулирования в сфере охраны труда, которые характеризуются системностью и

взаимосогласованностью, общезначимостью, общеобязательностью, стабильностью, предметной определенностью, универсальностью, регулятивностью.

Отмечено, что субъект охраны труда – это совокупность органов (государственных и негосударственных) или уполномоченных лиц предприятия, учреждения, организации, которые призваны гарантировать и обеспечивать реализацию законодательно определенных норм и правил, направленных на предупреждение производственного травматизма и профессиональных заболеваний, а также регулировать надзор и контроль за соблюдением законодательства об охране труда.

Определены специфические признаки, свойственные только субъектам охраны труда: 1) являются лицами (физическими или юридическими), которые осуществляют деятельность, направленную на обеспечение и реализацию норм по охране труда; 2) они наделены правосубъектностью: правоспособностью, то есть способностью иметь права и выполнять обязанности, и дееспособностью, т.е. способностью самостоятельно реализовывать права и обязанности в сфере охраны труда и создавать для работников надлежащие и безопасные условия труда; 3) могут быть участниками правоотношений по охране труда только на основании норм, определенных специальными нормативно-правовыми актами; 4) имеют доминирующее положение в системе участников трудовых правоотношений, поскольку они представляют государство и реализуют политику в сфере охраны труда; 5) могут привлечь правонарушителя к юридической ответственности; 6) имеют четко предусмотренные законодательством контрольно-надзорные полномочия субъектов (органов государственной власти и их должностных лиц) по охране труда; 7) их деятельность характеризуется непрерывным характером (они обязаны постоянно контролировать трудовой процесс).

Выделены и охарактеризованы такие проблемные вопросы правового регулирования охраны труда: 1) декларативный характер большинства норм в сфере охраны труда; 2) отсутствие механизма реализации отдельных норм в сфере охраны труда, а также обеспечение реального контроля и надзора за охраной труда на производстве; 3) отсутствие четкого перечня мероприятий в сфере охраны труда, которые должны осуществляться на государственном и производственном уровнях; 4) наличие пробелов, коллизий и дублирующих норм в законодательстве в сфере охраны труда.

Особое внимание уделено зарубежному опыту организации и деятельности субъектов охраны труда и путям его заимствования в национальное законодательство.

Ключевые слова: охрана труда, работник, принципы охраны труда, субъекты охраны труда, трудовая деятельность, безопасность и гигиена труда.

ANNOTATION

Nozhenko K.V. The principles and subjects of labour protection. – *The manuscript.*

The dissertation for the degree of candidate of legal sciences, speciality 12.00.05 – labour law; social security law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to systematic and thorough study of the theoretical and legal foundations of labour protection. The paper defined the concept, nature and signs of labour protection, explored the historical and legal analysis of labour protection. Particular attention is paid to the current state of legal regulation of labour protection and the trend of it's development.

The paper examined the concept, content and features of labour protection principles. The author withdrawn their system and described content of each. The concept, features, types of labour protection and their legal status are defined. Analyzed foreign experience of the organization and activities of labour protection subjects and proposed ways of its borrowings in national legislation.

Key words: labour protection, worker, labour protection principles, subjects of labour protection, labour activity, labour safety and health.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 24.05.2016. Замовлення 273.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net